

DE CE S-AR FACE CINEVA PĂPUȘAR?

Teatrul de păpuși nu o duce prea bine în România. Nici înainte nu o ducea prea grozav: autoritățile vedeau teatrul de păpuși doar ca pe un instrument de propagandă menit să educe tinerele generații în spiritul omului nou, cetățean al societății socialiste multilateral dezvoltate. A existat și rezistență, e adevărat, dar prea puțină și nu a reușit să contracareze efectul distructiv al acestei viziuni. El se vede și acum, când majoritatea adulților, chiar profesioniști, văd această formă de artă doar ca pe una rezervată exclusiv copiilor. În ceea ce privește autoritățile de azi, lucrurile nu prea s-au schimbat. Cenzura politică de pe vremuri a fost înlocuită de autocenzură și, în continuare, cultura (ca și educația) e un domeniu care nu aduce venit la buget, nu produce decât cheltuieli.

Dacă vorbim despre instituțiile care, înainte de '89 se numeau Teatre de păpuși, o parte dintre ele au devenit secții ale Teatrelor de dramă iar o altă parte s-au transformat în Teatre pentru copii și tineret. Dacă în primul caz, problemele păpușăriei au trecut pe locul doi, în al doilea caz a trecut pe locul doi păpușa. Transformarea s-a făcut în principal din motive economice: păpușarii aveau un salariu cu puțin peste jumătate din acela al unui actor. O oarecare logică exista, căci până în 1990 nu exista posibilitatea unor studii superioare în domeniu și, ca să fii păpușar era suficient bacalaureatul. Teatrul de păpuși nu avea în schemă posturi de actori, cu câteva excepții (Brândușa Zaița Silvestru avea studii de actorie și nu era singura), teatrul de copii și tineret, însă, avea și, în consecință, putea da salarii mai bune. Targetul de vârstă a publicului a crescut și el, s-a mărit și numărul actorilor angajați în aceste teatre, astfel că a scăzut interesul pentru spectacole de păpuși. În 1990 s-a oficializat învățământul superior de păpuși, în 1994 a absolvit prima promoție de păpușari cu facultate de păpuși și lucrurile au început să se schimbe. Foarte încet. Vreo 15 ani studiile superioare de păpuși nu au fost reflectate de legea salarizării, adică salariile au rămas tot la nivelul de studii medii, jumătate din salariul actorului. Prin 2010, legea salarizării a inclus păpușarii în aceeași categorie cu actorii, urmând să aibă salarii similare la studii similare, dar guvernul nu a publicat și normele de aplicare (genială chichiță legislativă), astfel că legea, deși era în vigoare, nu a produs efecte aproape zecă ani. Abia de vreo cinci ani, la alinierea salariilor din instituțiile bugetare, Primăria (*n.r.*: a Municipiului București) nu

a mai găsit motiv să refuze. Nu că n-ar fi încercat: ni s-a transmis de la Primărie că un actor din „Nottara” poate fi comparat cu actorul din „Bulandra” și, la calificare și vechime similare să aibă salarii egale, dar păpușarii, fiind o specie atât de rară, nu au cu cine a fi comparați, căci nu mai există alte Teatre de păpuși în București și atunci îi lasă așa cum sunt, nealiniați, cu salarii la jumătate. Pentru clarificare, salariul minim pe economie era 1.300 de lei iar salariul păpușarului cu cea mai mare categorie, cu 30 de ani vechime, era 1.380.

Situația s-a rezolvat, acum lucrurile au intrat pe făgașul lor firesc. Trebuie spus și faptul că din cauza diferenței de studii și de salarii, de-a lungul vremii, actorii i-au privit pe păpușari cu compasiune, dar și cu o oarecare condescendență. Dacă ești păpușar înseamnă că n-ai fost destul de bun ca să devii actor. Nici dacă joci într-un Teatru pentru copii nu ești salvat fiindcă ești considerat un fel de clown care se coboară la mintea copiilor. Pentru mulți actori „de dramă”, să joace în spectacole pentru copii e o degradare, o cădere din paradis iar să trebuiască să mânuiască păpuși e, de-a dreptul, o umilință (viziunea se mai schimbă când apar pe lume proprii copii).

E adevărat și că această atitudine față de păpușă și de păpușărie, în general, nu e lipsită de orice temeii. Nici noi, păpușarii, nu ne respectăm suficient meseria. Mult prea des vedem spectacole de păpuși fără păpuși, cu păpuși mânuite fără artă, uneori nemânuite, ci doar purtate prin scenă ca niște steaguri, cu personaje neconvingătoare, spectacole făcute de oameni care nu cunosc, nu înțeleg și nu iubesc păpușa, pe scurt, lipsite de profesionalism.

Și-atunci, dacă e atât de greu și de rău, de ce ar vrea cineva să se facă păpușar?

Adevărul e că păpușăria nu e pentru oricine. Nu pentru că ar cere cine știe ce talent rarism (deși niște mâini îndemânatice îi sunt foarte utile păpușarului), nu pentru că păpușăria cere vreo știință obscură și complicată (fizica elementară e suficientă), ci pentru că e mai grea.

Păpușarul învață, la școală, tot ceea ce învață și actorul dar trebuie să învețe, în plus, și cum se mânuiesc păpușile. În vreme ce actorul e recunoscut pe stradă, după figură, păpușarul e anonim, fiindcă, de cele mai multe ori, e ascuns în spatele păpușii iar asta cere o doză considerabilă de modestie. Producerea unui spectacol de păpuși costă mai mult decât a unui actor, iar un show de televiziune cu păpuși e mult mai scump

(tehnică specială, pre/postprocesare, mână de lucru), de aia nu le mai face nimeni.

Teatre de păpuși sunt mult mai puține, deci, sunt șanse mai mici să fii angajat. Recunoașterea de care se bucură un păpușar nu se compară cu aceea de care se bucură un actor. Ar fi, totuși, ceva... când e distribuit într-un rol, actorul trebuie să arate într-un fel anume pentru ca regizorul „să-l vadă în rol”; păpușarul poate arăta oricum, nu e prea gras ori prea slab, nici prea înalt, nici prea scund, poate juca orice rol, ba chiar poate juca mai multe roluri în același spectacol, poate juca două roluri simultan, poate juca toate rolurile dintr-un spectacol, numai păpuși să aibă. Poate juca roluri de eroi fantastici, de animale dar și de noțiuni abstracte, de fenomene naturale sau de obiecte. Da, de obiecte, fiindcă în teatrul de animație și obiectele au viață interioară.

Dacă veni vorba de vise: păpușarul chiar poate juca orice rol a visat. Păpușa e ca o mască magică, o pui pe față și devii altcineva. Nu doar preținzi, ci chiar devii altcineva. E-adevărat, nu din carne și oase. Ci din lemne, hârtie și stofe, câteodată și fiare. Momentul în care păpușa „prinde viață” în mâinile tale e un miracol comparabil cu acela al lui Pygmalion (e comparabil și cu acela actoricesc, convingerea ta că poți crea miracolul îl face să se întâmple).

Păpușa e un partener de joc extraordinar. Nu poți fi niciodată dezamăgit de păpușa pe care o mânuiești fiindcă ea îți dă replica, întotdeauna, exact așa cum vrei tu, face exact ceea ce îi spui tu să facă, nu poți să n-o iubești fiindcă ea este, de fapt, tu însuși. Pendularea asta între tine și alter ego-ul tău, între păpușa și mânuitorul său, e sursa unora dintre cele mai frumoase și mai puternice momente de păpușărie.

Ar mai fi ceva: teatrul de păpuși îți dă o libertate de creație atât de mare încât, dacă nu ești pregătit pentru ea, te simți pierdut și depășit. Nu există limite de genuri, specii sau tipuri de teatru pe care păpușăria să nu le poată aborda; singura condiție pentru o abordare cu succes e miracolul păpușii care prinde viață. Dacă păpușa „trăiește”, nu mai contează ce joacă, atât de puternic e acest miracol.

Dacă vrei să fii liber, să nu-ți fie teamă de viitor și dacă te poți juca la fel de serios cum o face un copil, ca și cum viața ta ar depinde de acel joc, atunci merită să încerci păpușăria. Dacă, însă, ești convins că păpușăria e o artă minoră, menită exclusiv copiilor, că e o formă de teatru degradată, subdezvoltată sau că e o modalitate facilă și comercială de a face bani, atunci nu, nu-ți pierde vremea, nu e pentru tine.

Schiță de ansamblu, panoramică, realizată de scenograful Epaminonda Tiotiu pentru *Unde-i centrul lumii?* (2013)

